

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Uuden toimintamuodon suunnittelu ja pilotointi

Case Nokian kulttuurikuntoreitti : Nokia ennen ja nyt

Sanni Ahola

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 05 / 2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Sanni Ahola	Sivumäärä 37 ja 2 liitesivua
Työn nimi Uuden toimintamuodon suunnittelu ja pilotointi. Case Nokian kulttuurikuntoreitti: Nokia ennen ja nyt.	
Ohjaava(t) opettaja(t) Sanna Pekkinen, Jari Hoffrén	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Nokian kaupungin kulttuuripalvelut, Erika Honkanen	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämä opinnäytetyö oli suoraan työelämästä lähtöisin oleva kehittämistehtävä. Työni on käytännönläheinen toiminnallinen kehitystyö, jonka tilaajaorganisaationa toimi Nokian kaupungin kulttuuripalvelut. Tilaaja oli toimeksiannon aikoihin aloittamassa uutta toimintamuotoa, jonka tuottamisprosessi piti luoda. Päättävöitteena oli uuden toimintamallin suunnittelu nokialaisten kotiseutupolkujen tekemiseen. Opinnäytetyöhön kuului oleellisena osana ensimmäisen kulttuurin kuntoreitin sisällöntuottaminen ja julkaisukanavien kartoitus.</p> <p>Työni on käytännössä kaksivaiheinen. Ensiksi luon kokonaiskuvan vastaavanlaisten reittien tilasta Suomessa. Opinnäytetyössäni tutustun jo tehtyjen polkujen ja reittien toimintatapoihin ja tarkoituksiin. Menetelmänä työssäni käytin vertailukehittämistä, jonka pohjalta sain arvokasta tietoperustaa oman toiminnan kehittämiseen. Opinnäytetyöni aihe yhdistää monia kulttuurialan teemoja. Opinnäytetyöstäni on hyötyä myös muille vastaavanlaista toimintaa suunnitteleville.</p> <p>Opinnäytetyöni seuraavassa osassa suunnittelin tuotteistamisprosessin, jonka avulla polkuja voidaan tuottaa. Tämän jälkeen esittelen työn, kuinka prosessi onnistui ja millainen Nokian ensimmäisestä kotiseutupolusta muodostui. Työn tärkeimmät tavoitteet täyttyivät, ja kotiseutupolkujen tekemiselle saatiin luotua malli. Kehittämistyön konkreettisena tuotoksena syntyi Nokian kaupungin ensimmäinen kotiseutupolku: Nokia ennen ja nyt, joka julkaistiin syyskuussa 2014. Tämän jälkeen kulttuuripalvelut jatkoivat kotiseutupolkujen kehittämistä, ja toinen reitti valmistuikin toukokuussa 2015.</p> <p>Kehittämistehtävän tarkoituksena oli kotiseututuntemuksen, liikunnan ja sosiaalisen vuorovaikutuksen yhdistäminen. Kulttuurikuntoreitin tarkoitus on yksinkertaisimmillaan esitellä erilaisia maastossa olevia kohteita. Nokian kulttuurikuntoreitti on erilaisista kohteista muodostuva polku, jonka voi kulkea kävelen tai pyörällä. Kotiseutupolku on käytettävissä myös mobiilisovelluksessa, joka lisää reitin käytettävyyttä.</p>	
Asiasanat kulttuuriperintö, tuotteistus, rakennettu ympäristö	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Cultural Management Degree Programme

ABSTRACT

Author Sanni Ahola	Number of Pages 37 + 2
Title Planning and piloting a new form of activity – Case Nokia's Culture path	
Supervisor(s) Sanna Pekkinen, Jari Hoffrén	
Subscriber and/or Mentor Nokia's cultural services, Erika Honkanen	
<p>Abstract</p> <p>This thesis was a development task that came directly from working life. My work was pragmatic and functional-stage development that was subscribed by Nokia's cultural services. At the time of the mandate, the subscriber was embarking on a new mode of operation, which had to be created. The main objective was to create the Paths Of Local History. An essential part of the thesis was to create the first cultural path at the town of Nokia, and to map possible publishing channels.</p> <p>In practice my work has been in two stages. First, I create a good overall picture of the state of similar routes in Finland. In my thesis I explore the practices and purposes of the already existing paths and routes. The method I used was called benchmarking, which provided me valuable knowledge and data to develop my own work. The subject of my thesis connects many cultural themes. My thesis will be useful also for those who are planning to create similar activities.</p> <p>In the next stage of the thesis I planned a productification process, which enables the paths to be produced. After this, I present the Case of Nokia's Culture Path, how the process succeeded and what the first Path Of Local History in Nokia was like. The main objectives of the study were met, and the model on how to make Local Paths was established. The tangible product of the thesis was the first Local Path in the town of Nokia, Nokia then and now, which was published in September of 2014. Afterwards the cultural services continued the development of the local paths, and the second route was completed in May 2015.</p> <p>The main objective of the development task was to combine district knowledge, physical exercise, and social interaction. At simplest, the purpose of the culture path is to display different objects in the terrain. Nokia's path is a route comprised of different objects that you can travel on foot or by bike. Nokia's path is also available in the mobile application, which increases the usability of the route.</p>	
Keywords heritage, productification, constructed environment	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	5
1.1 Kehittämistehtävän tavoitteet ja menetelmät	6
2 TIETOPERUSTAN LUOMINEN	7
2.1 Määrittely ja nimeämisongelmat	8
2.2 Vertailukehittäminen ja käytetyt kohteet	11
2.3 Rakennusperintö	18
3 POLUN TUOTTEISTAMISPROSESSI	21
3.1 Lähtökohdat	21
3.2 Tuotteistamisen prosessi	22
3.3 Sisällöntuotanto	25
4 VALMIS TUOTE: CASE NOKIAN ENSIMMÄINEN KOTISEUTUPOLKU	29
4.1 Kotiseutupolku; Nokia ennen ja nyt	29
4.2 Kuinka toimintamalli toimi	31
4.3 Ideoita ja ajatuksia tuleviin polkuihin	32
5 LOPUKSI	34
LÄHTEET	36
LIITTEET	38

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on Nokian kaupungin kulttuuripalveluiden tarve uuden toimintamuodon suunnitteluun ja toiminnan aloittamiseen. Nokian kaupungin vapaa-aikakeskuksen kulttuuripalvelut määrittivät vuonna 2013 tehdyssä ohjelmatyössään uudeksi visiokseen *Koskettavia kulttuurikohtaamisia paikallisuudesta ammentaen*. Ohjelmatyö on osa Nokian kaupungin Hyvinvoiva Nokia 2016- strategiaa (Nokian kaupunki, 2013, 75). Yhtenä teemana oli hyvinvointi kulttuurin avulla, ja tavoitteisiin kirjattiin uuden toimintamuodon, kulttuurin kuntoreittien toteuttaminen. Tarkoituksena oli kotiseututuntemuksen, liikunnan ja sosiaalisen vuorovaikutuksen yhdistäminen. Tavoitteena oli tuottaa uusi toimintamuoto, kulttuurin kuntoreitit, joita tehtäisiin yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Opinnäytetyöni aloittamisen aikaan kulttuurin hyvinvointivaikutukset olivat siis esillä hyvin paljon.

Olen kotoisin Nokialta, ja viimeiset neljä kesää olen työskennellyt Nokian kaupungilla, Hinttalan kotiseutumuseon oppaana. Tämän lisäksi olen tehnyt Nokian kaupungin kulttuuripalveluille työharjoitteluja vuosina 2011 ja 2013. Organisaatio on muutenkin tuttu, olen ollut vuosia mukana kaupungin nuorisotyössä, esimerkiksi nuorisovaltuuston ja tilatoimikunnan myötä. Voisi siis sanoa, että kiinnostus kulttuurituottamiseen on osaksi myös kyseisen organisaation aikaansaamaa. Tuntui hyvin luontaiselta ratkaisulta tarjota opinnäytetyötä Nokian kaupungille. Aihevaihtoehtoja oli aluksi useampia. Neuvotteluiden päätteeksi helmikuussa 2014, sain toimeksiannon kulttuurin kuntoreittien tuotteistamisesta. Olen saanut kipinän kotiseututyöhön työskennellessäni oppaana kotiseutumuseolla. Paikallistuntemus ja sen lisääminen ovatkin itseäni kiinnostavia aiheita, joten siltäkin kannalta aiheeseen oli helppo tarttua.

Sisällöntuotannon kannalta oli tärkeää ensin hahmottaa laajempia kokonaisuuksia kuten kaupungin toiminnan taustalla vaikuttavia asioita. Kotiseutupolkuihin liittyy monia kulttuurin teemoja ja osa-alueita. Aiheen rajaaminen on ollut itselleni haastavaa. Mahdollisia näkökulmia oli monia, esimerkiksi nykyaikainen kotiseututyö sekä kulttuuri-matkailu. Laajemmaksi näkökulmaksi olisin hyvin voinut valita minkä tahansa edellä mainituista. Työn tietoperusta muodostuikin ensimmäisen polun sisällön ja teeman valinnan avulla.

1.1 Kehittämistehtävän tavoitteet ja menetelmät

Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen toiminnallinen kehittämistyö, jonka tilaajana on Nokian kaupunki. Toiminnallinen opinnäytetyö voi tarkoittaa esimerkiksi toiminnan ohjeistamista tai järjestämistä (Vilkka & Airaksinen, 2003, 9). Opinnäytetyössäni suunnittelen ja toteutan Nokian kaupungille ensimmäisen kotiseutupolun, kulttuurin kuntoreitin, joka toimii pilottireittinä. Tämän ensimmäisen polun avulla testataan sisällöntuotannon ja julkaisemisen prosessia. Nokian kaupunki alkaa kehittämään kotiseutupolkujen verkostoa tulevana vuosina. Tehtävänäni on etsiä yhteistyökumppaneiksi esimerkiksi sisällöntuottajia, valita oikea alusta reittien viemiseksi verkkoon (reittipalvelut/ mobiilisovellukset) ja luoda kaikin puolin valmis pohja, jonka avulla uusia reittejä voidaan toteuttaa. Konkreettisena kehittämistehtävän tuotoksena valmistuu ensimmäinen kulttuurikuntoreitti syksyllä 2014.

Opinnäytetyöni kirjoittamisen tukena on oleellisena osana toiminut opinnäytetyöpäiväkirja. Kun opinnäytetyöskentelyni on kestänyt 1,5 vuotta, on ollut oleellisen tärkeää pitää päiväkirjaa. Näin olen pystynyt kirjaamaan kaikki ajatukset, palaverit, matkan varrella luetut teokset, artikkelit, ynnä muun sellaisen tiedon, johon olisi muuten ollut vaikea palata jälkeensä (Vilkka & Airaksinen, 2003, 20).

Tarkoituksena on, että uusia polkuja tullaan tuottamaan tästä eteenpäin vuosittain 1-2, ja että ne tulevat muodostamaan lopulta erilaisten reittien kattavan verkoston. Reittien avulla on tarkoitus pystyä tutustumaan niin Nokian historiaan, julkisiin taideteoksiin, kaupunginosaan kuin palveluihinkin. Kehittämistyössäni selvitän minkälaisia työvaiheita, työtapoja, yhteistyökumppaneita sekä työkaluja reittien toteutuksessa voi käyttää. Käytän tässä työssä nimityksiä polku ja reitti, koska vielä ei ole täysin vakiintunut kumpaa nimeä tullaan jatkossa käyttämään. Kaupungin omassa tiedottamisessa ja markkinoinnissa tuotteista käytetään kumpaakin nimeä (Nokian kaupunki, 2015). Kotiseutupolku toimii näin ollen yläkäsitteenä ja kulttuurikuntoreitti on tässä yhteydessä Nokian kaupungin käyttämä yksilöllisempi termi kuvaamaan varsinkin ensimmäistä reittiä.

Opinnäytetyössäni kartoitan vastaavanlaisten reittien tilaa Suomessa, niiden tekijöitä sekä erilaisia toimintamuotoja. Olen tutustunut polkuihin ja reitteihin niin maastossa

kuin virtuaalisestikin. Työni on työelämälähtöinen kehittämistyö ja tuotoksena on valmis ensimmäinen polku, joka tarjoaa Nokian kaupungin kulttuuripalveluille toimintamallin polkujen toteutukseen. Tällainen suoraan työelämästä lähtöisin oleva kehittämistyö edistää ja tukee myös hyvin omaa ammatillista kasvuani (Vilkkä & Airaksinen, 2003 17). Työni on käytännössä kaksivaiheinen. Ensin luon pohjaa polkujen toimintamallille kentän ja aihealueen hahmottamisella, jonka jälkeen luon prosessin ja kokeilen sitä käytännössä. Lopputuloksena on toimintamalli, jota on jo kokeiltu käytännössä, ja jonka kautta saa hyvät perustelut sille, kuinka työt kannattaa toteuttaa. Käyn myös lävitse sitä, kuinka toimintamalli toimi, mikä ei toiminut ja mitä voisi muuttaa. Tämä tuo kehittämistyölle lisää käytännönarvoa, onhan sitä opinnäytetyön jälkeen jo kokeiltu käytännössä.

Keskeisenä menetelmänä kehittämistyössäni olen käyttänyt vertailukehittämistä. Esi-kuva-arviointi tai vertailukehittäminen (benchmarking) on menetelmä, jonka avulla voidaan kehittää omaa toimintaa vertaamalla sitä toiseen menestyvään kohteeseen. Arvioimalla ja vertailemalla muiden toimintatapoja, pystyy tunnistamaan oman toiminnan kehityskohtia ja luoda mahdollisia uusia toimintamalleja. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti, 2009, 43, 163). Perusideana on siis oppia toisilta ja kehittää omaa toimintaansa luovasti. Tällainen työskentelytapa on itselleni mieluinen, mutta se ei ole aivan riskitöntä. Vaarana voi olla muiden työn kopioiminen. Tällaista menetelmää käytettäessä onkin tärkeää osata soveltaa muilta poimittuja ajatuksia omaan työhönsä, kuitenkin mitään suoraan kopioimatta. Toiminnan on oltava läpinäkyvää.

2 TIETOPERUSTAN LUOMINEN

Tässä kappaleessa esittelen erilaisia reittejä ja polkuja sekä oman työni taustalla olevia teemoja. Alussa selvitän erilaisten polkujen määrittelyä. Tämän kautta määrittyy myös ensimmäisen kotiseutupolun nimi ; *Nokian kulttuurikuntoreitti*. Vertailuarvioinnin avulla saan hyvää näkökulmaa siihen, kuinka toiset tekevät vastaavia polkuja. Tutustumisella pyrin vastaamaan kysymyksiin miksi tällaisia reittejä tehdään ja minkälaisia toteutustapoja on olemassa. Kotiseutupolut palvelevat montaa tarkoitusta. Kotiseutu-

polut ovat oleellinen osa kotiseututyötä, ja ne ovat omiaan esittelemään erilaista kulttuuriperintöä. Tässä kappaleessa esittelen myös kulttuuriperinnön käsitettä, etenkin rakennetun kulttuuriympäristön osalta. Koen edellä mainittujen olevan keskeinen osa ensimmäisen polun sisällön teemaa, jonka vuoksi päädyin ottamaan ne osaksi tietoperustaa.

2.1 Määrittely ja nimeämisongelmat

Kun lähdin etsimään tietoa kulttuurin kuntoreiteistä, kotiseutupoluista ja kulttuuriraitteista, löysin Jaakko Laurilan vuonna 2009 tekemän opinnäytetyön. Kyseisessä työssä käsitellään myös kotiseutupolkuja ja niiden tekemistä. Koska Laurilan opinnäytetyön lisäksi kirjoitettua tietoa aiheesta ei juurikaan löytynyt, koin suureksi haasteeksi löytää keinon käsitellä aihetta niin, etten vain toista jo kirjoitettua ja että pystyisin tuottamaan lisäksi myös uutta tietoa. Painettujen lähteiden vähäisyyden takia on mielestäni myös perusteltua käyttää internet-lähteitä, joita työssäni onkin paljon.

Lähdin tutustumaan Laurilan käyttämiin lähteisiin. Käytetyimpänä lähteenä esiin nousi Pauli Saloranta, jonka voisi sanoa olevan vastaavien reittien tuottamisen pioneeri Suomessa. Otinkin yhteyttä sekä Laurilaan että Salorantaan. Aluksi oli tarkoitus haastatella kumpaakin, ja näin tuottaa lisää tietoperustaa Laurilan työssä esiin tulleiden asioiden tueksi. Tässä kohtaa mietin myös käyttäväni menetelmänä laajempia teemahaastatteluita, joissa haastateltavina olisivat toimineet myös muita erilaisten polkujen tuottajatahoja. Varsinaiset haastattelut eivät kuitenkaan toteutuneet. Tulin siihen tulokseen, että omatoiminen tutustuminen polkuihin riittää. Koska tämänkaltaiset polut ja reitit ovat nykyään hyvin pitkälle virtuaalisia, pääsin helposti tutustumaan reitteihin ja toimintatapoihin itsenäisesti. Tämä oli hyvä työskentelytapa, koska polkujen ideanakin on mahdollisuus tutustua niihin ajasta ja paikasta riippumatta. Tapasin kuitenkin sekä Laurilan että Salorannan, ja käytänkin työn edetessä näitä keskusteluja lähteenä.

Tiivistettynä kotiseutupolku on kartalle koottu reitti, joka esittelee alueiden historiaa ja nykyisyyttä reitin varrella olevien kohteiden avulla (Laurila 2009, 24). Tällaisilla poluilla voi olla monia nimiä ja monia erilaisia toteutustapoja. Laurila kertoo opinnäytetyös-

sään, että Kotimaisten kielten tutkimuskeskus opasti vuonna 2009 käyttämään poluista sellaista termiä, joka parhaiten sopisi yläkäsitteeksi erilaisille reiteille (mt., 23). Jäi kuitenkin hieman epäselväksi, mikä tämä termi olisi. Kysyin asiaa heiltä uudemman kerran. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus suosittelee käyttämään eri alueita esittelevistä kartoista yläkäsitettä kotiseutupolku. He myös määrittävät, että tällainen polku voidaan kulkea kävellen tai pyörällä sekä lisäksi polku voi olla myös virtuaalinen (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 2015). Nimeä käyttää esimerkiksi Suomen kotiseutuliitto. Nimi saattaa kuitenkin olla hieman harhaanjohtava, ja tuoda mieleen maaseudun perinnemaisemat (Saloranta, 2010.)

Sekä Laurila että Saloranta pitivät polkujen jaottelua sekä terminologiaa haasteellisenä (Laurila 2009, 23, 27; Saloranta 2014a). Laurila pohtii omassa opinnäytetyössään erilaisten polkujen ja reittien jaottelua sekä määrittelyä. Koska työtä tehdään monella taholla ja monella eri tavalla, on tällaisen yhteisen termistön syntyminen ongelmallista. Laurilan mukaan nimityksiä voi olla monia, kuten esimerkiksi kaupunkipolku, kulttuuripolku ja matkailureitti (mt., 23-30). Hän itse käyttäisi edellä mainittuja nimiä vain polun tarkempaan määrittelyyn. Olen Laurilan kanssa samaa mieltä siitä, että tällainen menettely on hyvä. Omassa työssäni voisikin ajatella kotiseutupolun olevan yläkäsite ja kulttuurikuntoreitin olevan sen tarkempi määritelmä. Myös tämän vuoksi käytän työn edetessä omasta työstäni kumpaakin nimitystä.

Laurila on tehnyt työssään jaottelun erityyppisistä poluista. Hän jakaa kotiseutupolut kahteen alaotsikkoon, kotiseutupolkuihin ja luontopolkuihin, joista viimeksi mainittuun palaan vielä kohdassa 2.2. Tämän yläjaottelun jälkeen hän jaottelee polut vielä asuinaluetta yleisesti esitteleviin polkuihin sekä kulttuuripolkuihin (Laurila 2009, 28). Mielestäni tämä jaottelu on hieman keinotekoinen. Itse erottaisin vain kotiseutupolut ja ulkoilureitit. Tämäkään ei välttämättä ole oikea jako, koska luontopolut ovat osa ulkoilureittejä (Rautiainen 2003, 14). Kuntoreitit ovat yleensä puhtaasti liikunnallisia ja tarkoitettu arkiliikuntaan. Luontopolut voivat kuitenkin olla osa kuntoreittiä (mt., 23) tai osa kotiseutupolkua. Luonto kuuluu kuitenkin oleellisena osana kulttuuriimme, joten jaottelu ei voi mielestäni olla kovinkaan mustavalkoista.

En näe kuitenkaan syytä miksi kotiseutupolut pitäisi jakaa erikseen kulttuuripolkuihin, koska näen kaikkien kotiseutupolkujen sisällön tavalla tai toisella kulttuurisena. Mää-

rittely on siis edelleen hieman hankalaa, koska mitään yhteisiä pelisääntöjä siitä ei ole olemassa. Yhteiset nimitykset olisivat hyvä asia, mutta koska työtä tehdään niin monella tasolla ja erilaisten toimijoiden keskuudessa, on se haastavaa. En kuitenkaan näe tätä liian merkittäväksi ongelmaksi edellyttäen, että jokainen taho pystyy määrittelemään oman polkunsä sisällöt järkevällä tavalla niin, että lopputuloksena on selkeä kokonaisuus.

Oleellinen osa kotiseutupolkuja on tapa, jolla se esitellään. On tärkeää, että polkuja havainnollistetaan merkitsemällä ne tarkasti karttaan. Toteutustapoja on tässäkin monia. Yksi keskeinen idea on se, ettei kaikkeen tarvitse aina tutustua paikanpäällä. Toteutuksia on monia ja nykyaikainen teknologia mahdollistaa paljon. Vaihtoehtoina voi olla pdf- julkaisu (ei painotuotetta), painettu opasvihko, virtuaalinen polku tai reitin varrelle pystytetyt opastaulut.

Karttojen käyttäminen on mullistunut viime vuosina. Enää ei tarvita välttämättä painettua tuotetta, jonka avulla kulkea. Uuden teknologian avulla lähes jokaisella meistä on käytössään erilaisia kartta- ja paikannusjärjestelmiä, jotka perustuvat GPS- koordinaatteihin. GPS eli *Global Positioning System*, on koko maapallon kattava satelliitteihin perustuva paikannus- ja suunnistusjärjestelmä (Miettinen 1998, 9).

Alun perin 1970-luvulla Yhdysvalloissa sotilaallisiin tarkoituksiin kehitetty järjestelmä on ollut jo pitkään avuksemme esimerkiksi luonnossa liikkumisessa (mt., 26). GPS-teknologia on kehittynyt, palvelen samaa tarkoitusta kuin alun perinkin, mutta helpommin ja kattavammin kuin ennen. Viisitoista vuotta sitten ei välttämättä voitu kuvitella, kuinka GPS tulisi näin vaivattomasti ja edullisesti kaikkien saataville. Tuolloin laitteiden hinnat ovat olleet merkittävästi korkeammat kuin tänä päivänä, eikä edes kaikilla harrastajilla ollut mahdollisuutta hankkia tarvittavia välineitä (mt., 117). Nykyisin lähes kaikki älylaitteet kelloista lähtien käyttävät GPS- järjestelmää, joka mahdollistaa suurille massoille aivan uudenlaisien reitti- ja paikannuspalveluiden käytön.

2.2 Vertailukehittäminen ja käytetyt kohteet

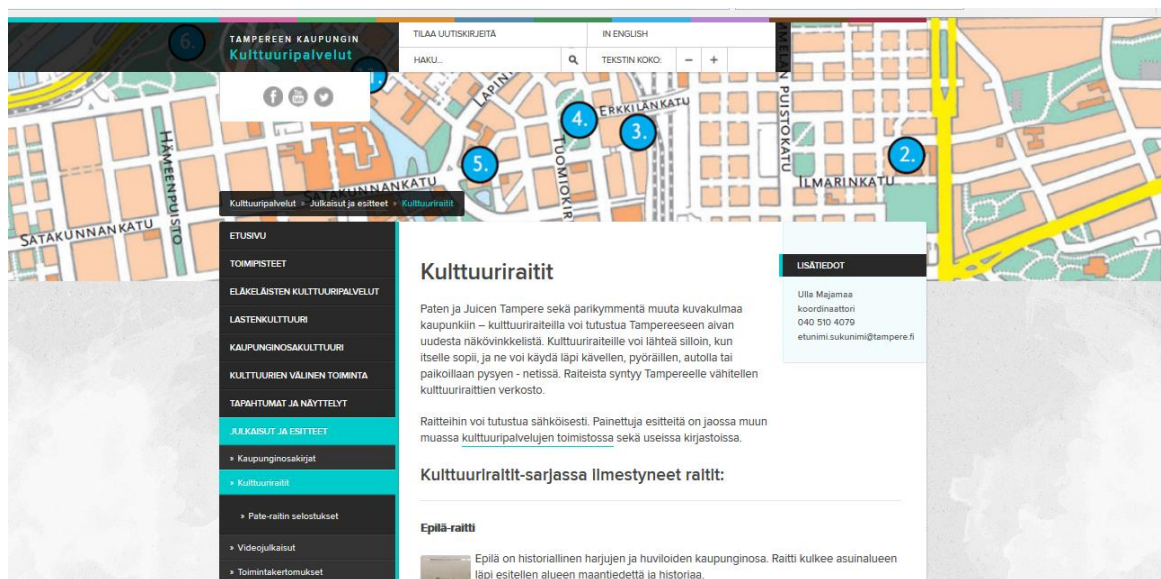
Kotiseutupolku on siis maastossa oleva reitti ja nimityksiä voi olla monia. Polkujen ja reittien varrella voi olla muun muassa historiallisia kohteita kuten kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuksia, taidetta tai arkkitehtuurisesti kiinnostavia kohteita. Reitti voi esitellä kuuluisien henkilöiden asuinalueita tai luonnonnähtävyyksiä - aiheita on rajattomasti. Mutta mikä sitten on tällaisten polkujen ja reittien käyttötarkoitus? Tehdäänkö tällaisia reittejä matkailijoille? Vai ovatko ne suunnattuja kotiseudustaan muutenkin kiinnostuneille kulttuurinharrastajille? Vaiko vastamuuttaneille, jotka haluavat tutustua alueeseen ylipäättään? Lähden selvittämään minkälaisia käyttötarkoituksia poluilla on ja kuinka niitä muualla tehdään. Tämän kautta alan suunnitella omaa polkuani, ja sen toimintamuotoja.

Erilaisten polkujen ja reittien kattaus on laaja, ja tässä työssä esittelemäni vaihtoehdot ovatkin vain pieni, valikoitu otos aiheesta. Tuottajia ja käytänteitä on monia, joten polut eroavat myös tasoltaan ja laadultaan toisistaan. Seuraavaan esittelyyn olen koonnut toisistaan poikkeavia tapoja, jotka kuitenkin erottuvat toisistaan jollain tietyllä teemalla tai toimintamuodolla, joka on mielestäni maininnan arvoinen. Tutustuin eri tavoin Suomessa tehtyihin reitteihin, ja yhtäläisyyksiäkin löytyi. Muutamia toteutustapoja nousee esiin monessa yhteydessä, kuten esimerkiksi mobiilisovellus Citynomadi, jota esittelen myöhemmin.

Tampereen kaupungin Kulttuuriraitit

Tampereen kaupungin kulttuuriraitit olivat työni alkaessa itselleni jo entuudestaan tuttuja. Tampereen kulttuuriraitteja on tehty vuodesta 2007. Raittien tuottaminen oli osa isompaa hanketta, kun Tampereen kaupunki haki Euroopan kulttuuripääkaupunki-titteliä (Laurila 2009, 35). Tampereen kaupunki on tähän mennessä tuottanut 22 erilaista raittia, jotka on tuotteistettu erittäin hyvin. Vaikka raittien teemat vaihtelevat, on paketti selkeä kokonaisuus. Raiteilla on yksi yhteinen nimitys, mutta yksittäisten raittien sisällöt voivat vaihdella aiheensa puolesta. Raiteilla on käytetty erilaisia toteutustapoja. Kaikki raitit ovat tehty yhteistyössä eri tahojen kanssa. Yhteistyökumppaneita ovat olleet esimerkiksi taiteilijat (kirjailijoita ja muusikoita), Pirkanmaan museo-liitto ja kaupunginosayhdistykset. Osa raiteista on julkaistu perinteisenä painettuna

viikkosena, joita on saatavilla Tampereen kaupungin kulttuuripalveluiden toimistosta sekä kirjastoista (Majamaa & Laurila, 2014). Muutamasta raitista on tehty mobiilisovellus, jossa on käytetty Citynomadia. Kuudesta raitista on saatavilla myös raittivideo, jossa polkua voi kulkea virtuaalisesti. Esimerkiksi *Pate Mustajärven Ikuri* – raittiin voi tutustua videon avulla, ja raittiin on myös tuotettu äänitallenne, jossa Pate Mustajärvi kertoo kohteista (Tampereen kaupungin kulttuuripalvelut, 2015).

Kuva 1. Havainnekuva Tampereen kaupungin kulttuuriraitit- sivustosta.

Kaupunkipolut- Urbaanin retkeilyn portaali

Pauli Saloranta on koonnut *Kaupunkipolut- Urbaanin retkeilyn portaalin*, johon hän on kerännyt erilaisia polkuja, erilaisten teemojen alle. Näenkin tämän kaltaisen jaottelun sopivana. Aiheella on yksi yhteinen yläkäsite (olkoon se kotiseutupolku tai kotikaupunkipolku) ja erilaiset polut ovat jaoteltu teemoittain. Teemoina Saloranta on käyttänyt esimerkiksi matkailua, arkkitehtuuria ja historiaa (Saloranta, 2014b). Kuten Laurilakin (2009, 27) työssään mainitsi, sivuun tutustumalla saa hyvää kuvaa erilaisten polkujen tilasta Suomessa. Tällä hetkellä sivuilla on lueteltuna n. 300 erilaista polkua (Saloranta, 2014b.)

Yhteisen kattavan portaalin lisäksi Saloranta ylläpitää kotikaupunkipolut.fi- sivua, jossa esitellään hänen tuottamiaan polkuja. Saloranta on tähän mennessä ollut mukana jo seitsemänkymmenen erilaisen polun tekemisessä (Saloranta, 2013). Valtaosa

näistä poluista sijoittuu pääkaupunkiseudulle. Tästä pääsemmekin taas nimeämi- seen- ja siihen liittyviin ongelmiin. Saloranta jakaa oman työnsä kahteen osioon, koti- kaupunkipolkuihin ja kotiseutupolkuihin (mt.). Eron hän tekee polun sijainnin mu- kaan, kaupungissa käytetään toista nimeä ja taajamassa toista (Saloranta, 2014a). Tämä on mielestäni selkeä jako, joka toimii selventämään jo sinällään kunkin polun sisältöä. Kotikaupunkipolku- termin näen Salorannan tuotteistamana ja rakentamana brändinä. Kuten edellä olen jo maininnut, yhteisen käsitteistön puuttuessa nimeämi- nen ja tulkitseminen voi olla hankalaa. Sain Salorannalta luettavaksi Kotikaupunki- polkujen laatukriteerit Helsingissä – ohjeistuksen, jonka hän on tehnyt Helsingin kau- punginosayhdistykset ry:lle. Ohjeistus on mielestäni hyvin kattava, ja auttanut oman- kin työni suunnittelussa. On tärkeää, että polkujen ja niiden tuoteperheiden luonnissa määritellään kriteerejä monelta kannalta, jotta kokonaisuus olisi selkeä ja määrätie- toinen. Salorannan ohjeistuksen mukaan Helsingissä tuotettujen kotikaupunkipolku- jen tärkeimpänä tehtävänä voidaan pitää paikallistuntemuksen lisäämistä. Tällä pyri- tään esimerkiksi auttamaan uusia asukkaita kotiutumaan, ja kotikaupunkipolkujen avulla voidaan lisätä sekä nykyisten että entisten asukkaiden historiatietoisuutta (Sa- loranta, 2010)

Luontopolut

Kuten aiemmin mainitsin, voi luontopolku mielestäni olla osa niin kotiseutupolkua, kuin ulkoilureittiäkin. Nokian kaupungin tavoitteena on yhdistää kulttuuria ja liikuntaa, kannustamalla ihmisiä kulttuurin kuntoreiteille kävellen tai pyöräillen, joten koin tar- peelliseksi ottaa luontopolut tähän yhdeksi tarkastelun kohteeksi. Luonto ja luonnos- sa liikkuminen on aina ollut suomalaisille tärkeää. Luontoamme on pidetty hyvinvoin- nin perustana ja keskeisenä osana suomalaisten identiteettiä. (Karjalainen & Verhe 1995, 17.) Jo 20 vuotta sitten pohdittiin sitä, kuinka suomalaisten ulkoilutavat ja luon- nossa olemiseen käytetty aika tulevat tulevaisuudessa muuttumaan. Tähän asiaan on vaikuttanut moni seikka, esimerkiksi luonnonympäristön muutokset ja kaupunkien ja suurien kaupunkikeskusten kasvu. (mt., 19).

Perinteiset luontopolut ovat vanhanaikaisia, ja ihmiset kaipaavat jotain uutta. Puheis- sa on kestävä kehitys, ja esimerkiksi uusien luontopolkujen kohdalla on mietittävä sitä, kuinka ne kuormittavat luontoa. Uusia keinoja luontopolkujenkin tuottamiseen on

kuitenkin keksitty. Polkujen tuottamisesta saadaan edullisempaa ja käytöstä notkeampaa, kun polun varrella olevat opasteet saadaan korvattua virtuaalisilla opasteilla. Tästä esimerkkinä luontoliiton tuottama virtuaalinen luontopolku, jossa perinteiset opasteet ja rastit on korvattu uudella tekniikalla. Uusien toimintamuotojen mahdollisuudet toteutukseen ovat elämyksellisiä, ja sitä ihmiset tänä päivänä havittelevat (Luontoliitto, 2009).

Luonto on kuitenkin lähellä, muodot ja tavat siitä nauttimiseen muuttuneet. Toisaalta voimme ajatella myös niin, että tänä päivänä on paljon helpompaa tutustua uusiin paikkoihin, ilman konkreettista vierailua paikassa. Olen itse sitä mieltä, että vaikka nykyään apunamme ovat monet mobiilisovellukset sekä erilaiset keinot tutkailla paikkoja ja kohteita virtuaalisesti, voittaa aito elämys itse paikanpäällä aina.

Kulttuurikävelyllä Helsingissä

Yhtenä esimerkkinä erilaisesta toteutustavasta toimii Pauli Jokisen ja Maria Väänäsen teos *Kulttuurikävelyllä Helsingissä* (2011). Teokseen on koottu taidetta, arkkitehtuuria ja historiaa ympäri Helsinkiä, ja näkökulmaksi on valittu huomaamattomuus sekä saavutettavuus. ”Aina ei tarvitse välttämättä mennä museoon kokeakseen unohtumattomia taide-elämyksiä” (Jokinen & Väänänen, 2011, 9). Tämä on mielestäni hieno näkökulma, ja kirja toimisi hyvin myös jonkinlaisena mobiilisovelluksena. Useat teoksessa esitellyt kohteet ei ole välttämättä niitä kaikkein näkyvimpiä, joten tällaiset teokset palvelevat monella tavalla, varsinkin saavutettavuuden näkökulmasta.

Polkuja Pirkkalan historiaan

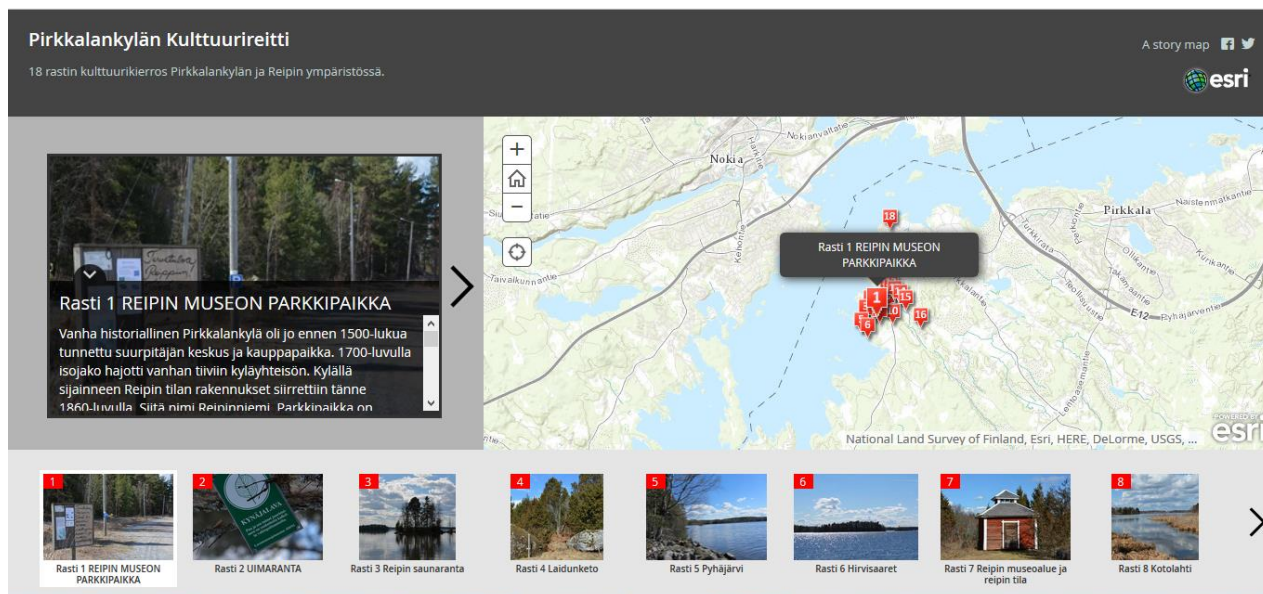
Kotiseutuyhdistys Pirkkala-seura on tehnyt monipuolisia reittejä ja polkuja Pirkkalan historiasta (Pirkkala-Seura ry, 2015.) Seura on julkaissut muun muassa *Veistospolun*, *Luontopolun* ja *Pirkkalankylän kulttuurireitin*. Pirkkala-seuran perinnetietosivut palkittiin vuonna 2012 Kotiseutuliiton Vuoden kotiseutupoluksi (Kotiseutuliitto, 2012)

Seuran kotisivuilla pääsee tutustumaan eri reitteihin. Ensisilmäyksellä sivut tuntuivat hieman sekavilta. Polkuja ei ole määritelty yhden tarkan otsakkeen alle, vaan ne ovat

lueteltuina erikseen. Tietosisältö on kuitenkin mielenkiintoinen ja esittelee kohteita monipuolisesti. Pirkkala-seura on koonnut sivuille valokuvia, vanhoja karttoja ja tarinoita. Esimerkiksi *Pirkkalankylän kulttuurireitti* on koottu Esri Oy:n *Story Maps* karttasovellukseen, joka käyttää hyväkseen ArcGis- paikkatietojärjestelmää.

Paikkatietojärjestelmä (GIS = Geographic Information System) on kokonaisuus, jolla kerätään, ylläpidetään, tallennetaan, käsitellään, analysoidaan ja jaetaan sijaintiin liittyvää tietoa. Paikkatietojärjestelmän avulla saadaan selville tietoa, jota ei millään muulla tavoin voida tuottaa. (Esri Finland Oy, 2014.)

Pirkkala-seuran kulttuurireitti on tehty *Story maps*- alustalle ja on hyvin toimiva kokonaisuus. Se esittelee 18 erilaista kohdetta alueelta, kuvien ja tekstin avulla. *Story Maps* on muutenkin mielenkiintoinen julkaisualusta, joka todella toimii nimensä mukaisesti tarinakarttana. Julkaisualusta mahdollistaa kuvien, äänen ja videon yhdistämisen. *Story Maps* toimii niin selaimessa kuin mobiilissa kaikissa käyttöjärjestelmissä, ja on näin ollen hyvin monipuolinen ja varteenotettava julkaisuvaihtoehto (Environmental Systems Research Institute, 2014).

Kuva 2. Havainnekuva *Story Maps*- julkaisualustasta. Pirkkalankylän Kulttuurireitti.

Turun kulttuurikuntoilureitit

Turun kaupunki on tuottanut kulttuuriin kuntoreittejä useamman vuoden ajan. Olen tutustunut reitteihin internetissä, sovelluksen avulla sekä muutamaan paikanpäällä. Reittejä on tällä hetkellä yhteensä 13. Reitit sijoittuvat pääosin Turun keskustan ja Aurajoen alueelle. Reitit ovat vahvasti teemoitettuja, ja mielestäni hyvin tuotteistettuja. Vaikka aiheita on erilaisia, muodostavat ne silti selkeän kokonaisuuden. Kohdekuvaukset ovat riittävän monipuolisia, ja antavat jo ennakkoon hyvän kuvan reiteistä. Turun kaupunki on tuottanut reiteistä pdf.-muotoisia esitteitä ja sen lisäksi reitit löytyvät mobiiliversioina Nomadi-sovelluksessa. Nomadi-sovelluksen karttanäkymä on myös upotettu kulttuurikuntoreittien www-sivuille, ja tämän avulla on helppo hahmottaa reittiä jo etukäteen. Turun kulttuurikuntoreiteistä vastaa Turun kaupungin vapaa-aikatoimialan hallinto. (Turun kaupunki, 2015.)

Moni reitti on erilaisen yhteistyön tulos, kuten esimerkiksi *Ihmeellinen Turku*-niminen reitti. Tarinataloo-kampanjan avulla reittejä varten kerättiin tarinoita paikallisilta ja vierailijoilta, jotka kirjailija ja dramaturgi Emma Puikkonen sitten kokosi neljäksi erilaisiksi reitiksi. Turun kaupunki on tuottanut mielestäni hienosti erilaisia reittejä erilaisia käyttäjäryhmiä varten. Mielenkiintoinen on myös taiteilija Oona Tikkaon suunnittelema *Piiloleikki*-reitti, joka on suunnattu lapsille ja aikuisille. Reitti toimii samalla myös käyttötaideteoksena, jossa katsojat aktivoidaan mukaan tekemiseen. Osassa reittejä kuten *Romanttinen Turku*, käytössä on myös mp3-tallenne jonka voi ladata omaan soittimeen. *Suomen Sydän*-nimiseen hieman pidempään reittiin on julkaistu myös oppimateriaalit, kuinka koululaisryhmät voivat hyödyntää sitä opetuksessaan. Reitin varrella on myös pysyvät opastetaulut (mt.,)

Turun kulttuurikuntoreiteissa on siis pääosin hyödynnetty kolmea eri elementtiä, pdf-karttaa, Nomadi-mobiilisovellusta, sekä äänitallenteita niin suomeksi, ruotsiksi kuin englanniksikin. Tarpeen mukaan myös tietyille reiteille on tuotu muita elementtejä, kuten interaktiivisuus, opasteet, opetusmateriaalit ja yhteisöllinen toteutustapa. Pidän myös siitä, kuinka reittien kohdekuvauksissa oli kerrottu, jos reittiä tai polkua on matkan varrella päivitetty. On tärkeää pystyä muokkaamaan polkua palautteen ja toimivuuden mukaan. Turussa vietetään kesäkuussa 2015 kulttuurikuntoilun teemaviikkoa, jolloin eri reiteille järjestetään myös ohjattuja opastuksia (mt.,)

Kuva 3. Havainnekuva Turun kaupungin kulttuurikuntoilun internet-sivusta.

Yhteenvetona voidaan sanoa, että kotiseutupolkujen valikoima on laaja ja tarkoitukset vaihtelevat. Kun yhden polun tarkoitus voi olla puhtaasti viihteellinen, voidaan toista polkua tarkastella paljon monipuolisemman ja syvemmän tarkoituksen näkökulmasta. Hyvä polku on mielestäni sellainen, joka palvelee montaa tarkoitusta. Tarpeeksi kattavaa polkua voi käyttää moni erilainen käyttäjäryhmä, esimerkiksi koululaisryhmät opetuksen tukena, matkailijat alueiden itsenäisessä tutustumisessa tai asukkaat jotka haluavat vahvistaa omaa paikallistuntemustaan. Polkujen tuottamisen tarkoituksia on monia. Koska aiheeseen liittyviä teemoja oli monia, jouduin pohtimaan tarkasti omaa näkökulmaani ja aiheen rajausta.

Tärkeäksi asiaksi tällaisten reittien ja polkujen tuottamisessa voidaan nostaa niiden rooli matkailijoille ja turisteille. Esimerkiksi Helsingin kotikaupunkipolkujen yhtenä tarkoituksena voidaan pitää sitä, kuinka pääkaupunkimme erilaisia näkökulmia voidaan avata laajemmin myös muille kuin Helsingissä asuville (Saloranta, 2010.)

Aluksi tarkoitukseni oli tutustua kattavammin myös erilaisiin kotiseutupolkuihin maailmalla. Niin kuin Laurilakin toteaa, vastaavanlaisia reittejä on maailmalla paljon, mutta suurin osa on kuitenkin kiinteämmin turismiin liittyviä (Laurila, 2009, 29.) Hän te-

keekin eron kotiseutupolkujen ja opastettujen kiertokävelyiden välille (mt., 28). Näen opastettujen kävelyiden enemmänkin linkittyvän kotiseutupolkuihin, kuin eroavan niistä täysin. Monet opastetut kiertokävelyt ovat kuitenkin samojen tahojen kuten esimerkiksi kotiseutuyhdistysten, kaupunginosayhdistys, kunta) tuottamia kuin kotiseutupolutkin, joten liittyvät nekin vahvasti aiheeseen. Vaikka olisikin kysymys turisteille suunnatusta kiertokävelystä, liittyy se siltikin mielestäni tähän.

Tulin kuitenkin siihen lopputulokseen, että koska Suomestakin löytyy niin kattavasti erilaisia polkuja ja reittejä, on tämän kehittämistyön kannalta järkevämpää keskittyä vain niihin. Kun Suomessakaan ei ole vakiintunutta sanastoa kotiseutupoluille ja vastaaville reiteille, oli myös englanninkielisen vastikkeen löytäminen haastavaa. Pauli Saloranta käyttää kotikaupunkipolut.fi sivustollansa termiä *Urban Walks*. Jaakko Laurila taas on käyttänyt opinnäytetyössään termiä *Paths of Local History*. Googlehaun perusteella myös termillä *Local Heritage Walks* tuli osumia, mutta suurin osa edellä mainitussa hakusanalla löytyneistä reiteistä oli enemmänkin luontopolun tyyliä.

2.3 Rakennusperintö

Kotiseutupolkujen avulla esitellään paljon erilaisia asioita ja aiheita on laajalti. Koska ensimmäinen kotiseutupolkumme esittelee Nokiaa ennen ja nyt, ja eri aikakausien rakennukset ovat siinä keskeisessä roolissa, omassa työssäni otin näkökulmaksi kulttuuriperinnön ja sen esittelyn rakennetun kulttuuriympäristön näkökulmasta. Kulttuuriperinnön määritelmä ei ole aivan yksiselitteinen, koska sillä voidaan tarkoittaa monia asioita (Puntanen & Hangasmaa 2013, 34-35.). Termin käyttö arkikielessä ja puheessa on yleistynyt, mutta se tarkempi merkitys jää usein määrittelemättä. Aiheesta on kuitenkin kirjoitettu paljon. Halusinkin tässä työssä hieman avata käsitteen merkitystä, muutamien sitaattien muodossa.

Kulttuuriperintöä on kaikkialla ympärillämme: museoon talletettu esine, ihmisen ja luonnon yhteiselosta kertova kulttuuriympäristö tai esimerkiksi sukupolvelta toiselle siirtyvä puhuttu perinne. Kulttuuriperintö tarjoaa ihmiselle mahdollisuuden paikallistaa itsensä ajallisesti, tilallisesti ja sosiaalisesti. Kulttuuriperintö kertoo ihmisten elämästä eri aikoina ja antaa meille mahdollisuuden oppia tuntemaan sekä omaa että muiden yhteisöjen kulttuureja. Kulttuurimme ja sen konk-

reettiset ilmaukset ovat jatkuvassa muutoksessa. Kulttuuriperintö päivittää historiaa nykypäivään, sillä huomisen kulttuuriperintö on meidän nykyisyyttämme. (Suomen museo-liitto, 2006.)

Kulttuuriperintö ei ole pysyvää, vaan se muokkaantuu koko ajan. Kulttuuriperintö on jotain sellaista joka on säilynyt, ja kertoo ihmisistä; erilaisista yhteisöstä ja kansoista. Kulttuuriperintö ei kuitenkaan ole pysyvää, ja se muuttaa muotoa ajan kuluessa. Kulttuuriperintö kertoo meidän elämästämme eri aikoina, se sitoo meidät menneisyyteemme ollen kuitenkin osana muokkaamassa tulevaisuuttamme.

Uuden vuosituhannen kynnyksellä *kulttuuriperintö* ja sen englanninkielinen vastine *heritage* ovat ilmaisuina levinneet kaikkialle yleiskieleen. Kulttuuriperintöä käytetään muun muassa perinteen ja kulttuurin synonyyminä. Ilmaisua käytetään vapaasti myös tieteellisissä julkaisuissa, joissa kulttuuriperintöä on käsitelty usein ”valmiiksi annettuna” ilman, että sitä on edes pyritty määrittelemään. Kulttuuriperinnön määrittelyminen onkin haastava tehtävä, koska käsitteen alle asetetaan helposti kaikki mahdolliset historian jäljet arkeologisista löydöistä tämän päivän syntymäpäiväjuhliin. Näin kulttuuriperinnöksi ymmärretään melkein mikä tahansa ilmiö, jonka jäljet ovat löydettävissä menneisyydestä. Tätä ajatusta myötäilee määritelmä, jonka mukaan kulttuuriperintö-käsitteellä viitataan joukkoon menneisyydestä periytyneitä aineellisia tai aineettomia resursseja, jotka ihmiset tunnistavat jatkuvasti kehittyvien arvojen, uskomusten, tietojen ja perinteidensä heijastumaksi ja ilmaisuksi niiden omistuksesta riippumatta. Siihen kuuluvat kaikki ne ympäristön ominaisuudet, jotka johtuvat ihmisten ja paikkojen historiallisesta vuorovaikutuksesta. (Tuomi-Nikula & Haanpää & Kivilaakso 2013, 14.)

Kulttuuriperintö voidaan jakaa kahteen osaan, aineelliseen tai aineettomaan. Kulttuuriperintöä on näin ollen esimerkiksi esineet kuten taide-esineet ja perinnetyökalut, tavat toimia kuten erilaisten alueiden murteet ja tavat toimia, mutta yhtälailla rakennetut ympäristöt eli rakennusperintö. Tässä työssä oleellisempaa on kuitenkin aineellinen kulttuuriperintö, tarkemmin ottaen rakennettu kulttuuriympäristö.

En koe olevani tarpeeksi perehtynyt kulttuuriperinnön kaikkiin osa-alueisiin ja merkityksiin, voidakseni paneutua aiheeseen tämän enempää tämän opinnäytetyön puitteissa. Laaja-alaisena ja monimerkityksellisenä käsitteenä, päädyn keskittymään käsittelemään aihetta Rakennetun kulttuuriympäristön eli rakennusperinnön osalta. Aihe on ajankohtainen kehittämistehtäväni kannalta, ja kulttuuriperinnön monipuolisempi käsittely olisi jo laajempi aihe kuin tämä minun opinnäytetyöni.

Suomessa tehdään työtä kulttuuriperinnön suojelemiseksi monella taholla. Kulttuuri-ministeriö ja Museovirasto ylläpitävät rakennusperintö.fi- nettisivua. Sivuilla on kattavasti tietoa kulttuuriympäristöstä varsinkin rakennetun kulttuuriympäristöä koskien. Sivut käsittelevät neljää suurempaa kokonaisuutta : kulttuuriympäristöä, säilyttämistä ja suojelemista, hoitoa ja korjaamista sekä Euroopan kulttuuriympäristöpäiviä (Rakennusperintö, 2015).

Vuodesta 1992 alkaen Euroopassa on vietetty Euroopan kulttuurirakennusperintöpäiviä, *European Heritage Days*. Viime vuonna nimi muutettiin Euroopan kulttuuriympäristöpäiviksi ja vuoden kattavana teemana oli ”Näkymätön kulttuuriympäristö” (mt.). Ensimmäinen kotiseutupolkumme istui hyvin tähän aiheeseen. Polun julkaiseminen tapahtuikin kulttuuriympäristöpäivien teemaviikonloppuna (Liite 1.)

Rakennettua kulttuuriympäristöä on kaikkialla ympärillämme. Kaikki historiallisesti arvokkaat rakennukset eivät kuitenkaan ole suojeltuja. Itse asiassa yllätyin, kuinka vähän Suomessa on suojeltuja rakennuksia. Tämä johtuu varmasti pitkälti siitä, että kaikille ei ole vain haettu kyseistä arvoa. Suomessa pidetään erilaisia rekistereitä suojelluista kohteista. Kohteita arvotetaan eri tavoin ja suojelun käsitekin on vaihteleva. Toisissa tapauksissa se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kohdetta ei saa muuttaa tai remontoida kuin tietyillä tarkkaan määritellyillä tavoilla. Suojelu voi tarkoittaa myös sitä, ettei rakennusta saa purkaa tai että on määritelty, mitä sen lähetyville saa rakentaa. Museovirasto ylläpitää rekisteriä, johon on määritelty valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Kohteita voi selata osoitteessa rky.fi (Museovirasto, 2009.)

3 POLUN TUOTTEISTAMISPROSESSI

Tässä kappaleessa selvitän, kuinka ajatus- ja toimintamalli nokialaisten kotiseutupolkujen tekemiseen kehittyi ja valmistui lopulta valmiiksi tuotteeksi. Käyn lävitse tämän projektin tuotteistamisprosessin, kuinka ensimmäinen polku toteutettiin, minkälaisia työvaiheita siinä oli ja kartoitan tulevien reittien työtapoja. Kehittämistehtäväni yhtenä tavoitteena on luoda hyvä pohja Nokian kaupungin kulttuuritoimen jatkaa polkujen tuottamista ja tekemistä tulevaisuudessa. Kehittämistehtäväni edetessä monenlaisia ajatuksia ja ideoita ja toimintatapoja on mietitty, ja tähän kappaleeseen olen myös kirjannut niitä, joita emme käyttäneet, mutta jotka voisivat toimia seuraavien kotiseutupolkujen kohdalla.

3.1 Lähtökohdat

Lähdin hahmottamaan tuotteistamisprosessia määrittelemällä kehityksen tehtävät. Toikko ja Rantanen (2009) ovat määritelleet mielestäni selkeästi kehittämisprosessiin sisältyvät tehtävät. Lähdin miettimään omaa kehittämistehtävääni näiden pohjalta. Heidän mukaansa tehtävät voidaan jakaa viiteen osaan: perustelu, organisointi, toteutus, arviointi ja tulosten levittäminen (Toikko & Rantanen, 2009, 57-63). Ensimmäinen tehtävä vastaa kysymykseen miksi jotakin pitää kehittää juuri nyt. Kehittämistyöni ollessa työelämälähtöinen tilaustyö, hyvät perustelut kehittämistoiminnalle ovat jo lähtökohtaisesti olemassa.

Toisena tehtävänä Toikko ja Rantanen pitävät organisointia. Tällä tarkoitetaan sitä, kuinka kehittämistehtävässä suunnitellaan käytännön toteutus, ja mitkä ovat sen lähtökohdat. Tässä työssä toisen tehtävän kannalta ensisijainen lähtökohta on työryhmän muodostaminen. Kenen kanssa sisältöä aletaan tuottamaan ja minkälainen työnjako ryhmän sisällä muodostuu. Kolmanneksi tehtäväksi he ovat määritelleet kehittämistehtävän toteutuksen. Tämän vaiheen kuvaan omassa työssäni kohdassa 4 VALMIS TUOTE.

Kehittämisprosessin kaksi viimeistä tehtävää, arvioinnin ja tulosten levittämisen, esittelen kohdissa 4 ja 5. Käyn lävitse prosessin kulkua ja sen onnistumista. Tämän työn kannalta näen tärkeimmäksi tulosten levittämiseksi sen, kuinka toimintamalli toimii, tuleeko se käyttöön jatkossa, minkälaista kehittymistä se vielä vaatii ja kuinka se juurtuu käytännön toimintaan. Tätä arviointia on mahdotonta tehdä vielä kokonaan, koska polkujen kehittäminen on vasta alkuvaiheessa.

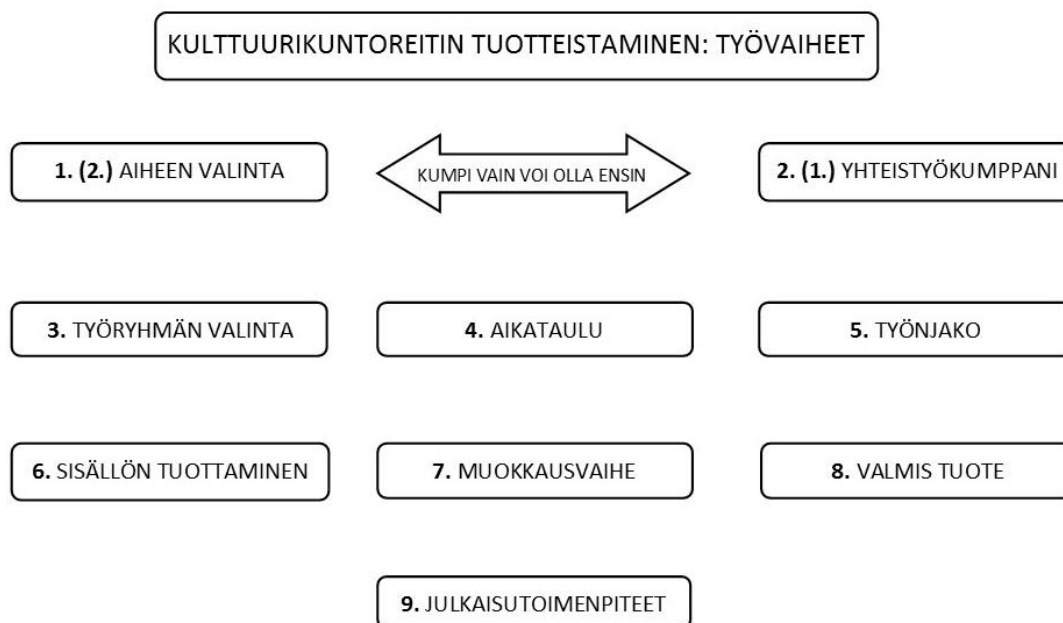
Jaakko Laurila viittaa työssään Salorannan kirjoittamaan ja Suomen Kotiseutuliiton tilaamaan *Kotiseutupolut – Tuottajan opas* vihkoseen. Yritin useaan otteeseen tiedustella Kotiseutuliitolta kyseistä opasta, mutta tuloksetta. Mahdollisesti Salorannalta itseltään olisi saanut teoksen luettavaksi, mutta tieto on kuitenkin jo vanhentunutta ja hän itse on kehittänyt polkuja niin paljon eteenpäin, ettei kokenut oppaan käyttöä tai siihen viittaamista enää tarpeellisena (Saloranta, 2014a.)

3.2 Tuotteistamisen prosessi

Hyvin harvassa tuotteistamiseen keskittyvässä teoksessa puhutaan tuotteistamisesta samanlaisessa merkityksessä, kuin se tässä työssä on. Tuotan työtä Nokian kaupungille, jolloin ”tuotteet” tulevat olemaan asiakkaille ilmaisia. Oleellinen osa tuotteistamista on palvelun hinnan määrittely. Siksi saattaakin olla hieman ristiriitaista puhua tuotteistamisprosessista, kun kyseessä on palvelukonsepti, joka tulee ei-kaupalliseen käyttöön (Tonder 2013, 14).

Itse olen kuitenkin sitä mieltä, että tämä on tuotteistamisprosessi, joten termin käyttö on perusteltua. Jokaisen polun suunnittelu ja tuotteistamisprosessi riippuu hyvin pitkälti sen aihealueesta ja tekijöistä. Perehtymisteni, vertailujen ja pohdintojeni kautta olen saanut hyvän kokonaiskuvan siitä, mitä kaikkia asioita pitää ottaa huomioon lähdettäessä tekemään tällaisia reittejä. Esittelen myös tekemäni prosessikaavion, jota voi jatkossa käyttää kun seuraavia polkuja aletaan tekemään.

Kaavio 1. Prosessikaavio kulttuurikuntoreitin tuotteistamisen työvaiheista.

Seuraavassa esittelen tekemäni kaavion mukaiset työvaiheet. Olen pyrkinyt kirjaamaan jokaisesta työvaiheesta mielestäni oleellimmat asiat ylös. Työvaiheen alle on listattuna tärkeitä matkan varrella syntyneitä ajatuksia ja tietoja. Osa työvaiheista voi toteutua samanaikaisesti, tai eri järjestyksestä.

Vaihe 1. (2.) Aiheen valinta

On hyvä käynnistää projekti aiheen valinnalla. Tässä kohtaa määritellään kotiseutupolun/ kulttuurikuntoreitin teemaa. Päätetään minkälainen polku on; esitteleekö se esimerkiksi rakennuksia, luontoa, taidetta. Tärkeää on miettiä myös sitä miksi tehdään, minkälaisia tarkoituksia polulle määritellään. Tässä kohtaa voi jo miettiä tulevia toimintatapoja, tuleeko polulle jokin uusi elementti, tehdäänkö siitä esite, viedäänkö se esimerkiksi mobiilisovellukseen. Projektin isommat linjaukset on hyvä sopia jo tässä vaiheessa.

Vaihe 2. (1) Yhteistyökumppani

Polun rakentaminen voi lähteä käyntiin kumminpäin tahansa. Tässä kohtaa yhteistyökumppanin kanssa hahmotellaan teemaa ja ideoitaan tulevaa. Tehdään ainakin jonkinasteinen yhteistyösopimus ja ideapaperi. Monialaisuus ja monipuolinen asiantuntijuus on valttia.

Vaihe 3. Työryhmän valinta

Tässä vaiheessa päätetään, ketkä lähtevät suunnittelemaan polkua eteenpäin. Mietitään, olisiko tarkoituksenmukaista hakea vielä lisää yhteistyökumppaneita tai sponso-reita. Sovitaan yhteisistä pelisäännöistä ja toimintatavoista sekä sovitaan alustavasti budjetista. Varsinaista reittiä aloitetaan hahmottelemaan. Tässä vaiheessa kannattaa huomioida jo sisällön kriteereitä ja objektiivisuutta.

Vaihe 4. Aikataulu

Suunnitellaan työlle aikataulu. On tärkeää, että jokainen työssä mukana oleva ehtii kunnolla keskittymään ja tekemään oman työnsä. Aikataulu on parempi suunnitella liian väljäksi kuin liian tiukaksi. Tässä kohtaa kannattaa realistisesta arvioida, kuinka kauan mikäkin työvaihe vie aikaa.

Vaihe 5. Työnjako

Tässä vaiheessa on tärkeää määritellä mahdollisimman yksityiskohtaisesti jokaisen mukana olevan työtehtävät ja vastuut. Työnjaon myötä määritellään mm. kuka kirjoittaa ja kuinka paljon, minkälaisia laatukriteerejä tekstille määritellään, kuka oikolukee sen ja varmistaa tekstien lähteet. Jos työ tullaan viemään esimerkiksi mobiiliin, tekstin tulee olla taidolla tehtyä, tarkkaa mutta tiivistä.

Vaihe 6. Sisällön tuottaminen

Tässä kohtaa on hyvä käydä maastossa tutustumassa alueeseen. Paikanpäällä huomaa parhaiten, onko vielä jotain mitä pitää ottaa huomioon. Näin ollen voidaan varmistaa esimerkiksi saavutettavuus kysymyksiä. On tärkeää kirjata ylös ja selvittää kaikki maastoon liittyvät kysymykset esimerkiksi talvikunnossapidosta, jotta ne saada-an ajoissa hoidettua. Kirjoittajat tekevät kohteista selkokiehset esittelyt, mahdollisesti usealla kielellä.

Vaihe 7. Muokkausvaihe

Kun tekstit ovat valmiit ja tarvittavat toimenpiteet esimerkiksi toteutustapojen (esitteen, mobiilisovellusten, opasteiden) suhteen on tehty, on tärkeää pyytää palautetta työstä. On hyvä pyytää ulkopuolisia tai mahdollisia tulevia käyttäjiä kulkemaan reittiä, jotta palautetta saataisiin.

Vaihe 8. Valmis tuote

Tässä kohtaa viimeisetkin muokkaukset ja tarkennukset on tehty ja kaikki mahdolliset toimenpiteet ovat valmiina.

Vaihe 9. Julkaisutoimenpiteet

Kun tuote on valmis, voidaan järjestää esimerkiksi avaustilaisuus sen julkistamiseen. Palautetta otetaan vastaan, ja jos jotain täytyy muuttaa, ja polku on julkaistu vain virtuaalisena, on sen muutokset helppo toteuttaa.

3.3 Sisällöntuotanto

Idean ja mahdollisten toimintatapojen suunnittelun jälkeen päätimme ensimmäisen polun yhteistyökumppanit. Reittien tuotteistaminen idean tasolla on lähtenyt käyntiin jo muutama vuosi sitten. Tilaajalla oli siis jo valmiiksi ideoita ja visio siitä, minkälaisia ne voisivat olla. Tulevia yhteistyökumppaneita oli siis jo osittain mietitty, esimerkiksi kotiseutuyhdistykset Nokia-seura ja Siuro-seura, joiden kanssa asiasta oli jo keskusteltu.

Tutustuttuani ja vertailtuani erilaisia polkuja ja reittejä, kävimme keskustelua työryhmän kanssa yhteisistä ideoista. Myöhemmin kerron, kuinka työryhmä muodostui ja ketä siihen kuului. Lähtökohdaksi otimme kuitenkin alusta saakka uudet näkökulmat ja uuden teknologian, joka mahdollistaa polkujen monipuolisemman käytön. Suurella osalla ihmisistä on tänä päivänä käytössään älypuhelimet ja tabletit, jotka voivat hyödyntää QPS- tekniikkaa jota aiemmin jo esittelin. Tämä mahdollistaa sen, että kohteista on helppo saada tietoa myös paikanpäällä. Halusimme tehdä polusta virtuaali-

sen, jotta polkua voi selata todella myös etänä. Vastaavanlaisia reittejä toteutetaan usein myös niin, että reitistä tehdään esite, jota sitten jaetaan esimerkiksi kuntien ja kaupunkien infopisteissä. Polusta voi tehdä myös pdf- julkaisun, johon voi itsenäisesti tutustua internetissä (vrt. esim. Tampereen kulttuuriraitit). Mobiilissa olevan reitin lisäksi polusta tulee esittely kaupungin internet-sivuille, jossa siihen voi myös tutustua.

Alussa aiheenrajaus oli hieman epäselvää. Tein käytännössä kahta reittiä samaan aikaan, toista itsenäisesti ja toista suunniteltiin yhteistyössä Nokia-seuran kanssa. Ensimmäisen polun aihevaihtoehtoja oli useita. Nokian kokoisessa. n. 35 000 asukkaan kaupungissa on luonnollisesti paljon nähtävää, monelta eri aikakaudelta (Nokian kaupunki, 2015b). Nokian teollinen historia on globaali menestystarina josta riittää tarinoita, ja ainakin nimenä Nokia on lähes jokaiselle tuttu. Ensimmäinen vaihtoehto olikin tehdä reitti Nokian teollisesta historiasta, joka olisi nimeltään *Souranderintietä Tehdassaareen*. Tarkoituksena ei ollut minun tuottaa uutta sisältöä, vaan enemmänkin koota jo valmiiksi olevaa tietoa yhteen, valita kohteet ja miettiä, ja miettiä minkälaista sisältöä kustakin kohteesta oli tarpeellista kertoa. Tietoa on paljon ja monessa eri paikassa, koin kuitenkin haasteelliseksi etsiä niin sanotusti uutta ja erilaista tietoa, onhan esimerkiksi esite Nokian teollisesta historiasta ja useista kohteista jo.

Töiden päällekkäisyys hieman hankaloitti oman työni suunnittelua ja tekemistä. Touko-kesäkuussa 2014 toisen reitin tuottaminen olikin sisällöltään lähes valmis. Erinäisten syiden takia aihe kuitenkin vaihtui tai voisiko sanoa että jalostui, ja Nokian teollista historiaa esittelevä reitti jäi vielä tässä kohtaa työn alle. Nokian Kaupungin ja Nokia – Seuran yhdessä tuottama kotiseutupolku Tehtaiden Nokia valmistuu kesäksi 2015, ja se julkaistaan toukokuussa 2015 Nokia- viikon yhteydessä.

Aiheen vaihtumisen myötä myös tuleva yhteistyökuvio selkiytyi. Nokian ensimmäistä julkaistavaa polkua aloin tekemään yhdessä Nokia-seura ry:n kanssa, ja suunnittelu alkoi keväällä 2014. Ideoita oli monenlaisia. Päädyimme siihen, että ensimmäisen reitin tulisi olla hyvin helposti lähestyttävä, ja koostua monelle jo tutuista kohteista. Päätimme, että ensimmäinen reitti kulkee Nokian keskustan alueella ja kohteita olisi 10-15. Tulimme yhdessä siihen päätökseen, että Nokian keskustan alueella sijaitseva kotiseutumuseo Hinttala olisi hyvä aloituskohde reitille. Tämän ensimmäinen ”pisteen” perusteella aloimme hahmotella, mitä muita kohteita reitillä voisi olla.

Selvitystyötä tehtiin paljon. Pitkään oli mietinnässä, mitä palveluntarjoajaa tulemme mobiilisovelluksen osalta käyttämään. Omien ja kulttuuripalveluiden perehtymisien perusteella Suomessa suurin ja kattavin tällaisen palveluntarjoaja on tamperelainen Citynomadi Oy (Taipaleenmäki, 2014) joka tarjoaa hyvin kattavaa ja monipuolista palvelua. Citynomadin reitteihin voit tutustua etukäteen, missä ja milloin vain. Palvelu toimii niin selaimessa kuin mobiilissakin. Palvelu oli tullut jo monessa yhteydessä esiin. Tällä hetkellä citynomadin palveluun on jo talletettuja yhteensä 604 reittiä yli 20 eri maassa (Citynomadi, 2015.) Muita vastaavanlaisia käyttöliittymiä emme löytäneet.

Pohdimme Erika Honkasen kanssa kriteerejä tulevan julkaisukanavan valintaan. Valinnassa tuli ottaa huomioon ainakin seuraavat asiat: 1.) hinta eli sopiiko budjettiin, ja mikä on hinnoitteluperuste, maksetaanko yksittäisesti polusta vai onko mahdollista saada esimerkiksi 15 polkua pakettihintaa tai maksetaanko jokaisesta polusta erikseen. 2.) Tärkeäksi asiaksi nousi myös käytettävyys, eli että sovellus toimisi mahdollisimman monessa eri käyttöjärjestelmässä (mielellään Android, Windows sekä iOS,). 3.) pysyvyys, koska tähtäämme pitkäaikaiseen ratkaisuun ja 4.) palvelun vaihtoehdot eli monipuolisuus mahdollisen sisällön eri muotoihin (video, ääni, kuva).

Huhtikuussa 2014 kokosimme työryhmän. Suunnittelussa olivat mukana itseni lisäksi kaupungin kulttuurikoordinaattorit Erika Honkanen (sekä Pia Keltti silloin kun Erika ei ollut paikalla), sekä Nokia-seuran jäsenet Veijo Hynninen, Eija Teivas, Jaakko Hartman ja Jouko Viitanen. Sovimme, että Nokia-seura suunnittelee itse oman työnjakonsa, ja sisällönkirjoitukseen he käyttävät myös muita seuran jäseniä, kohteiden perehtymisen mukaan. Suunnittelupalaverissa sovimme myös aikataulua. Osa kohteista oli jo ennalta tiedossa, ja perustuivat Nokia Seuran vanhaan opastukseen nimeltä *Historian polut*. Päätimme lähteä tutustumaan mahdolliseen reittiin paikanpäälle. Tämä toimisi tärkeänä työvaiheena sisällöntuotannon ja kokonaisuuden hahmottamisessa.

Seuraavaksi lähdimmekin kiertämään alustavasti suunniteltua polkua kävellen. Kuljin reittiä tabletin kanssa, joten pystyin tallettamaan reittitietoja samalla. Kävelyn lopuksi potentiaalisia kohteita olimme saaneet kasaan monta kymmentä. Tämän jälkeen pidimme muutaman viikon mietintäajan, jonka jälkeen kokoonnuimme yhteen päättä-

mään lopulliset kohteet. Kukin oli miettinyt omat ehdotuksemme, ja yhdessä päädyimme 14 eri kohteeseen, jotka muodostavat n. 4 kilometrin pituiseen reittiin. Reitti on mahdollista kulkea sekä kävellen että pyörällä. Suurin osa kohteista on saavutettavissa myös autolla.

Kun reitin kohteet oli alustavasti päätetty, teimme yhteisen aikataulun jonka mukaan edetä. Sovimme, että Nokia-seuran jäsenet kirjoittavat laajemmat kohdekuvaukset, jotka he lähettävät minulle. Kesäkuussa kulttuuripalvelut tekivät päätöksen, että ensimmäisen polun sovellussopimus tehdään Citynomadin kanssa. Edellä mainittujen kriteerien lisäksi kyseisen palvelun puolesta puhui sen helppous, asiakaspohja, käyttäjäystävällisyys sekä positiiviset käyttökokemukset. Olimme kaikki työryhmän kanssa samaa mieltä siitä, että mobiilisovelluksen on tärkeää olla käytettävissä niin, että teksti mahtuu kuvaruudulle niin että kuvallekin jää vielä tilaa. Mallina oman polkumme mobiiliversiossa käytimme Porvoonomadin –*Elämää Vanhassa Porvoossa*- polkua. Oma tehtäväni oli tiivistää teksti tällaiseen muotoon. Sisällönkirjoittajien pidemmät esittelyt kohteista on kokonaisuudessaan nähtävissä Nokian kaupungin nettisivuilla. Sain nämä tiedot 18-27.8.2014 jonka jälkeen tekstit vielä tiivistettiin, muokattiin sekä oikoluettiin. Ennen julkaisua Nokian kaupungin vapaa-aikakeskuksen johtaja Kaisa Kirkko-Jaakkola kävi vielä tekstit lävitse, ja korjasi mahdolliset virheet.

Kun kohteet olivat valmiita, kiersin reitin vielä uudelleen tabletin kanssa ja varmistin että jokaisen kohteen GPS- koordinaatit olivat oikeassa kohtaa. Osasta kohteista oli jo olemassa valmiiksi hyvät valokuvat, ja loput kävin kuvaamassa tässä vaiheessa. Koska Citynomadin palvelu toimi niin sanotulla avaimet käteen periaatteella, sopimukseen kuului että he tekevät reitin loppuun. Kun olin saanut kaikki tiedot kasaan ja vienyt kohteet Tuner- ohjelmaan, lähetin kaiken sisällön Citynomadille, ja he muokkasivat sen lopulliseen muotoonsa. Heidän puolestaan tarkistettiin vielä sovelluksen toimivuus, ja tehtiin muutamia ehdotusten mukaisia muutoksia, jotka liittyivät reitin käytettävyyteen. Lopuksi tein vielä kotiseutupoluille QR-koodin, jota voidaan käyttää markkinoinnin apuna.

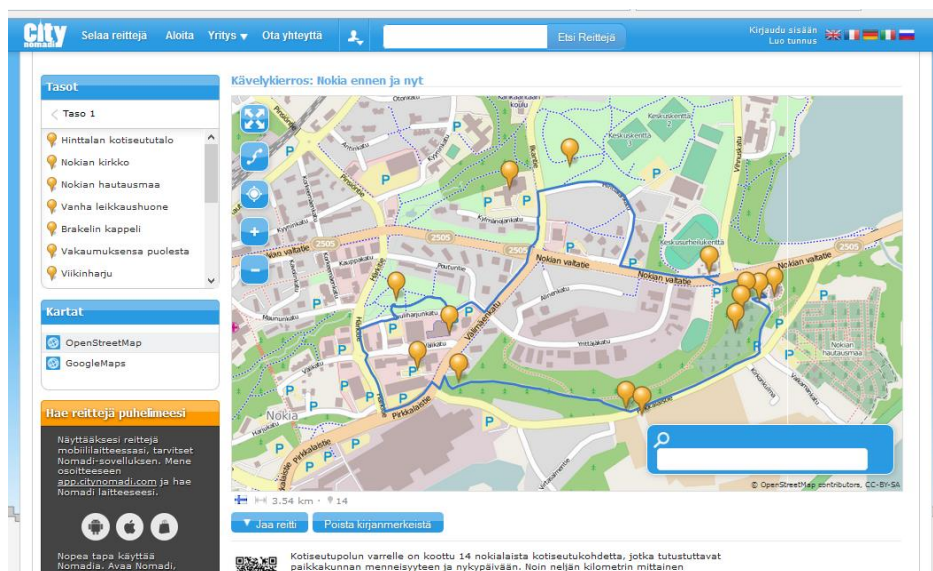
4 VALMIS TUOTE: CASE NOKIAN ENSIMMÄINEN KOTISEUTUPOLKU

Tässä kappaleessa esittelen tuloksia, millainen valmis polku on, ja sitä kuinka toimintamalli toimi käytännössä. Esittelen omat kokemukseni, ja kuinka prosessia pitäisi vielä muuttaa. Käyn lävitse matkan varrella syntyneitä kehitysideoita, ja pohdin kuinka tällaisia polkuja voisi hyödyntää monipuolisesti.

4.1 Kotiseutupolku; Nokia ennen ja nyt

Alun perin ensimmäisen reitin julkaisutilaisuus piti olla Nokia-viikolla toukokuussa 2014, mutta aiheen vaihduttua Nokia-viikolla järjestettiin Souranderintietä Tehdasaareen aiheinen opastettu kierros. Ensimmäisen reitin ja koko ”tuoteperheen” isompi lanseeraus tapahtui Euroopan kulttuuriympäristöpäivillä 12.-14.9.2014. 11.09.2014 pidettiin teemakävely, jonka oppaana toimi Nokia-seuran Eija Teivas. (Liite 1.)

Reitti oli siis lopulta valmis elokuun lopulla 2014. Ensimmäinen kotiseutupolku on nimeltään Nokia ennen ja nyt, ja se esittelee 14 Nokian keskustan alueella olevaa kohdetta.

Kuva 4. Havainnekuva Nokia ennen ja nyt- reitistä Citynomadi palvelussa.

Julkaisu on nähtävissä osoitteessa www.nokiankaupunki.fi/palvelut/vapaa-aika/kulttuuri/kotiseutupolut/. Nokian kaupungin toimistosihteeri Miia Granathin tekemä juliste on työn liitteenä (Liite 2.)

Ensimmäisellä reitillä teemana oli oikeastaan kulttuuriympäristö ja rakennukset. Polku esittelee nokialaisille jo entuudestaan tuttuja rakennuksia. Rakennusten ikähaitari vaihtelee, vanhin rakennus on 175 vuotta vanha ja nuorin vain muutaman kymmenen vuotta. Kohteet antavat hyvän yleiskuvan nokialaisesta rakennusperinteestä.

Nokia ennen ja nyt – reitin kohteet:

- Hinttalan kotiseututalo
- Nokian kirkko
- Nokian hautausmaa
- Vanha leikkaushuone (rakennus)
- Brakelin kappeli
- Vakaumuksensa puolesta kaatuneiden muistomerkki
- Viikiharju
- Katkaistu harju
- Pirkkalaistori
- Uimahalli
- Vesikehä- taideteos
- Nokian lukio
- Penttilän puisto
- Viikin kartano

En tässä työssä esittele kohteiden sisältöjä tai historiaa, vaan jokainen voi käydä tutustumassa niihin itse joko kaupungin internet-sivuilla, mobiilisovelluksen avulla tai mahdollisuuksien mukaan paikan päällä. Reitti on noin 4 kilometrin pituinen, ja osa reitistä kulkee harjua pitkin, joten reitti käy hyvin lenkistä kauniina kesäpäivänä.

4.2 Kuinka toimintamalli toimi

On tärkeää, että reitin kohteet ovat hyvin valittuja. Mielestäni tässä hieman epäonnistuttiin ensimmäisen polun kohdalla. Mitä tarkempi teema ja raja-
aus polulla on, sitä paremmin se toimii. Sisällöntuotanto olisi voinut siis olla vielä tarkempaa. Kohteet olivat ehkä liiankin hajana-
isia, ja teeman raja-
aus olisi pitänyt olla tarkempi. Nämä ovat kuitenkin sellaisia seikkoja, jotka tarkentuvat ja määrittyvät paremmin käytännön kautta. Tämä on juuri se kohta, johon jatkossa kannattaa pyytää palautetta myös muilta. Esimerkiksi opastetut teemakävelyt reitillä toimivat mielestäni myös siinä suhteessa. Matkan varrella on mahdollista saada suoraa kommenttia esimerkiksi valituista kohteista, ja siitä olisiko vielä jotain muuta tietoa joka reitin varrella kiinnostaisi. Mielestäni toimintamalli vaatii vielä kehittämistä. Työryhmän työskentely sujui hyvin, mutta on ehdottoman tärkeää että kaikkien mukanaolevien työtehtävät määritellään etukäteen riittävän selvästi. Matkan varrella voi totta kai aina tulla yllätyksiä, mutta työtehtävien jako, vastuut ja aikataulu tulee määritellä riittävän tarkasti.

Yhteistyö Citynomadin kanssa sujui mutkattomasti. Kirjalliset ohjeet Citynomadin Turner-ohjelman käytöstä olivat selkeitä ja apua ongelmatilanteisiin oli nopeasti saatavil-
la. Yhteistyö Nokia-seuran kanssa sujui mielestäni hyvin, mutta omalta osaltani päättyi hieman kesken. Muutin reitin valmistuttua toiselle paikkakunnalle, enkä päässyt polun avajaistapahtumaan. Emme ehtineet myöskään käydä koko työryhmän kanssa yhteistä palautekeskustelua, joka olisi ollut tärkeää. Työtä tehtiin helmikuusta syys-
kuuhun, joten kehittämiskaari oli pitkä. Olisi ollut hyvä käydä kaikkien mukana olleiden kanssa yhteinen palautekeskustelu, jossa olisimme käyneet läpi eri vaihteita ja kuinka ne muiden mielestä toteutuivat, ja minkälaista palautetta reitistä käytännössä oli tullut.

Ensimmäinen reitti valmistui syksyllä 2014 ja toinen joka tehtiin osin samalla mallilla, kesäksi 2015. Toisen reitin kohdalla esimerkiksi julkaisukanava muuttui, ja käyttöön otettiin ArcGis- pohjainen Story Map. Tämän julkaisupohjan käyttö tulee kaupungilla varmasti jatkumaan. Story Map- alustan kehittämistä kotiseutupolkujen julkaisemi-

sessä tehtiin yhdessä Nokian kaupungin teknisen keskuksen kanssa. Tekninen keskus käyttää saman karttapalvelun eri tuotteita jo valmiiksi (Vähätalo, 2014.)

4.3 Ideoita ja ajatuksia tuleviin polkuihin

Ensimmäinen reitti toimi siis hyvänä harjoituskohteena. Polkujen tuottaminen virtuaalisesti on mielestäni se hyvä asia, että niihin voi palata ja niitä voi muokata myös jälkikäteen. Ensimmäisen polun kohdalla tullaan vielä tekemään muutama muutos, kun käytännössä huomattiin että yhdellä kulkuväylällä ei ole kevyenliikenteenväylää, joten kulku tullaan siirtämään hieman eri kohtaan. Käytännön toimintatavat hioutuvat, ja seuraavia polkuja on helppo lähteä kokoomaan samalla kaavalla.

Paljon hyviä ideoita jäi vielä hautumaan tulevien polkujen varalle. Toteutustapoja on monia, eikä yhteen polkuun voi sisällyttää kaikkia mahdollisia toiminta- ja toteutustapoja. Jokaisen polun kohdalla on mietittävä tarkkaan, mitkä ovat juuri sen kohteiden tarkoituksiin sopivia toteutustapoja. Uskon, että saimme kuitenkin luotua hyvää pohjaa jonka perusteella kehittämistä on hyvä jatkaa.

Näkökulmia on monia, joten reittejä tehdessä on mielestäni hyvä kysyä mielipiteitä monenlaisilta ihmisiltä. Tämän takia esimerkiksi pilottikävelyt oppaan kanssa ovat hyvä idea. Reittiin saa tutustua livenä, ja palautteen saa välittömästi. Ryhmästä riippuen reitistä ja sen kohteista saa kommentteja, joita muuten ei saisi. Opastetulla kieroksella voi myös pohtia ryhmän kanssa, onko joku tieto turhaa, tai olisiko joku asia tai esimerkiksi rakennus matkan varrella sellainen, josta kaipaisi lisää tietoa. Jatkossa vielä tarkemmat pilotoitikävelyt ennen polun julkistamista voisivat olla hyödyksi. Ne toimisivat yhtenä menetelmänä loppuvaiheen sisällön muokkaamiseen. Olisi hyvä, jos ryhmä olisi tarpeeksi heterogeeninen jotta palautetta saataisiin monipuolisemmin. Tällainen palaute auttaisi analysoimaan huolellisesti onnistumisia ja kehityskohtia.

Nokian kaupungin näkökulmasta toimintamallin pitää olla käytännössä yhden ihmisen hallittavissa, ja mahdollista suorittaa muiden töiden ohessa, mihin aikaan vuodesta vain. Jatkossa kotiseutupolkujen koordinointi on käytännössä yhden ihmisen työnä. Tässäkin kattava yhteistyöverkosto on avuksi. Nokiassa kulttuuripalvelut ovat osa vapaa-aikakeskusta, johon kuuluu myös liikunta- ja nuorisopalvelut. Yhteistyötä voisi tehdä esimerkiksi liikuntapuolen kanssa. Koska tarkoituksena on lisätä myös kaupunkilaisten liikkumista, olisikin hyvä idea ottaa mukaan yhteistyökumppaniksi vaikka liikunnanohjaajia, joiden kanssa voisi polkua kulkea ohjatusti joinain kertoina. Hyvä idea oli myös perustaa esimerkiksi kirjastoon lainauspiste, josta voisi saada opastusta reitille sekä lainata vaikkapa kävelysauvat, joiden kanssa lähteä liikkeelle.

Alussa oli tarkoituksena budjetin salliessa tehdä reitistä painotuote, joita olisi saatavilla Nokian Kaupungin matkailupisteissä. Matkan varrella tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että ensimmäisen reitin ollessa tämä, ei painotuotetta ainakaan toistaiseksi tarvita. Kulttuurikuntoreitistä tehtiin kuitenkin mainos sekä flyer, joita on esillä ja jaossa kaupungin omissa esitejakelupisteissä.

Yhtenä mielenkiintoisena mahdollisuutena voisi olla seutukunnallinen yhteistyö. Tätä aihetta kannattaisi ehdottomasti miettiä vielä lisää. Prosessin varrella oli myös puhuttu, voisiko Story Map-toiminnolla tehdä polkujen osin seutukunnallista yhteistyötä, koska sama palvelu on käytössä myös muissa kunnissa (Vähätalo, 2014). ArcGIS mahdollistaa myös muille kunnille hyvän julkaisualustan. Jos moni lähtisi mukaan olisiko mahdollista saada esimerkiksi rahoitusta, jolla voitaisiin tehdä seutukunnan yhteistä materiaalia esimerkiksi kokoomateoksia reiteistä. Yhteisiä polkuja voisi miettiä myös matkailun kannalta. Virtuaalisia seutukunnallisia polkuja voisi tuottaa myös muilla kielillä.

Opinnäytetyöni puitteissa valmistui ensimmäinen reitti. Toinen Nokian kaupungin tuottama reitti valmistui toukokuussa 2015, ja uusien polkujen suunnittelu on käynnissä. Uusia reittejä on jo useiden sisällöntuottajien kanssa suunniteltuna, ja aiheita riittäisi vaikka kuinka ja paljon. Seuraavina mahdollisina tulossa esim. Nokian Kaupungin julkiset taideteokset, joita on useita, mutta moni sellaisissa paikoissa ettei niitä vahingossa löydä, tai niin yleisellä paikalla, ettei niiden merkittävyyttä tule edes

ajatelleeksi. Yksi jo suunnitelluista aiheista sijoittuu Siuroon, Nokian kaupunginosaan jolla on myös värikäs ja omaleimainen historiansa.

5 LOPUKSI

Ensimmäinen kulttuurin kuntoreitti toimi pilottina, jolla testattiin sisällöntuotannon ja julkaisemisen prosessia ja tarkoituksena oli myös koota osallistujien kokemuksia ja palautetta. Tavoitteeseen ei kuitenkaan täysin päästy, koska alussa suunniteltua palautta ei ehditty keräämään. Toukokuun lopulla 2015 reittiä on kuitenkin katsottu jo liki 500 kertaa, joten kiinnostusta on riittänyt. Kehitystyöni oli sinänsä tärkeää kulttuuripalveluiden toiminnan kehittämisen kannalta, koska kyseessä oli uuden toimintatavan luominen, jota harvoin ehditään kehittämään resurssipulan johdosta. Tällaiset työelämälähtöiset opinnäytetyöt tulevatkin usein erittäin tarpeeseen, koska henkilökuntaa ja muita resursseja uuden toiminnan kehittämiseen on niukasti.

Kaikkiin tavoitteisiin en päässyt. Palautteen keräämisen lisäksi toimeksiannossa kuvattu yhteistyö- ja kumppanuusverkoston luominen jäi aivan alkutekijöihin. Toisaalta sen kaltainen työ olisi ollut itsessään jo melkoisen laaja, eikä opinnäytetyöni laajuus olisi riittänyt siihen. Käytännön työ ja selvitystyö veivät käytännössä suurimman ajan. Opinnäytetyöni lisäksi tein polkuihin liittyvän projektin, koska työmäärä olisi ollut liian suuri yhden opinnäytetyön puitteissa. Kokonaisuudessa kuvaisin kehittämistyötä kuitenkin onnistuneeksi, sillä päätavoitteisiin päästiin. Eli ensimmäisen polun sisältö

saatiin tehtyä ja polku julkaistua. Vaikka en opinnäytetyöhöni olekaan kaikilta osin tyytyväinen, oli tämä hyvä ja arvokas kehittymisprosessi itseni kannalta.

Työskentelyolosuhteeni ovat olleet vaativat, ja monesta seikasta johtuen työni valmistuminen viivästyi yli vuodella. Koin opinnäytetyöskentelyn ajoittain haasteellisena. Syitä oli monia; hankala elämäntilanne, tiukka aikataulu käytännön työvaiheessa, oman roolini ajoittainen epäselvyys, edellä mainituista seikoista johtuva motivaation puute, sekä aiheenrajauksen vaikeudet. Nämä kaikki yhdessä tekivät tästä haastavan yhdistelmän. Ajattelin ja koin asiat välillä liiankin monimutkaisesti, vaikka aihe sinänsä olikin mieluinen. Loppupeleissä työskentely oli hyvinkin yksinäistä, enkä osannut vaatia tarpeeksi apua ja tukea kehittämistehtävän työstämiseen. Palautetta ja ohjausta olisin kaivannut enemmän myös oppilaitoksen puolelta, mutta en sitä osannut pyytää.

Kehittämistehtäväni oli kuitenkin tilaustyö, joka toivottavasti palvelee Nokian kaupunkia. Toivon, että työstäni oli apua ja että se edesauttoi luomaan uutta toimintatapaa kotiseutupolkujen luomiseen. Aihe olisi ehkä kuitenkin toiminut paremmin jonain muuna opiskeluun liittyvänä työnä kuin opinnäytteenä. Se olisi voinut sopia paremmin esimerkiksi harjoittelun tai projektin sisällöksi. Laajemmassa mittasuhteessa uskon työstäni olevan apua esimerkiksi muille kaupungeille tai kotiseutuyhdistyksille, jotka haluavat alkaa tekemään vastaavanlaisia reittejä. Uskon työni kuitenkin esittelevän melko laajasti vastaavanlaisten reittien oleellisia tekotapoja ja toimintamuo- toja Suomessa.

LÄHTEET

- Citynomadi, 2015. Citynomadissa julkaistuja reittejä. Viitattu 28.05.2015.
<https://citynomadi.com/fi/browseRoutes>
- Environmental Systems Research Institute, 2014. Use story maps to inform and inspire your audience. Viitattu 29.04.2014. <http://storymaps.arcgis.com/en/>
- Esri Finland Oy, 2014. Esri ArcGIS paikkatieto – eli GIS-ratkaisut. Viitattu 29.04.2014. <http://www.esri.fi/>
- Jokinen, Pauli & Väänänen, Maria 2011. Kulttuurikävelyllä Helsingissä. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Karjalainen, Eeva & Verhe, Irma 1995. Ulkoilureitti. Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK.
- Kotiseutuliitto, 2012. Uutinen ” Vuoden hienoimmat kotiseutupolut ovat Pirkkalassa”. Viitattu 21.05.2015. <http://www.kotiseutuliitto.fi/vuoden-hienoimmat-kotiseutupolut-ovat-pirkkalassa>
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 2015. Sähköpostikeskustelu kotiseutupolku- käsitteestä. 21.05.2015
- Laurila, Jaakko 2009. Reittejä yhteisöllisyyteen – Kotiseutupolut kotiseututyön välineenä. Case Tampereen kaupungin kulttuuripalveluiden kulttuuriraittihanke. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Kulttuurialan yksikkö. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Luontoliitto, 2009. Uutinen ”Suomen ensimmäinen GPS-luontopolku avattiin Inarisissa”. Viitattu 15.05.2015. <http://www.luontoliitto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/suomen-ensimmainen-gps-luontopolku-avattiin-353>
- Majamaa, Ulla & Laurila, Jaakko 2014. Keskustelu Tampereen kaupungin kulttuuriraitteista. Tampere: 24.03.2014.
- Miettinen, Samuli 1998. GPS vie vaivatta perille. Ohjeita luonnossa liikkujille. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Ajatus.
- Museovirasto, 2009. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RAK. Viitattu 28.05.2015 http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx
- Nokian Kaupunki, 2013. Kaupungin tilinpäätös 2013. Viitattu 24.05.2015.
http://nokiankaupunki-fi-bin.aldone.fi/@Bin/74f7fa7f45747537c0373081c1dc057f/1432505754/application/pdf/7332837/Tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s_2013.pdf
- Nokian kaupunki, 2014. Uutinen ”Nokian ensimmäinen kulttuurin kuntoreitti innostaa liikkumaan lähiympäristön kotiseutukohteissa”. Viitattu 11.09.2014.
<http://www.nokiankaupunki.fi/kuntainfo/ajankohtaista/uutiset/?x43=7543107>
- Nokian kaupunki, 2015a. Kotiseutupolut. Viitattu 28.05.2015.<http://www.nokiankaupunki.fi/palvelut/vapaa-aika/kulttuuri/kotiseutupolut/>
- Nokian kaupunki, 2015b. Nokian kulttuuriympäristöt. Viitattu 28.05.2015.
<http://www.nokiankaupunki.fi/palvelut/vapaa-aika/kulttuuri/kulttuurinahtavyudet/kulttuuriymparistot/>

- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOY.
- Pirkkala-Seura, 2015. Pirkkalankylän kulttuurireitti. Viitattu 21.05.2015.
<http://www.pirkkala-seura.fi/pirkkalankylan-kulttuurireitti/>
- Puntanen, Pia & Hangasmaa, Leena 2013. Astuvan akka ja Mannerheim. Mikkelin seudun kulttuuriperintöohjelman aineksia. Teoksessa Lassi Saressalo (toim.) Kotiseutu. 100. vuosikerta. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto.
- Rautiainen, Anne 2003. Kuntoreitti. Opas kuntoreittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK.
- Rakennusperintö, 2015. Ympäristöministeriön ja Museoviraston Rakennusperintötietosivut. Euroopan kulttuuriympäristöpäivät. Viitattu 19.05.2015.
<http://www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparistopaivat>
- Saloranta, Pauli 2010. Kotikaupunkipolkujen laatukriteerit Helsingissä. Ohjeistus Helka ry:lle. Viitattu 28.05.2015. <http://helka.net/images/stories/helka/laatukriteerit.pdf>
- Saloranta, Pauli 2013. Kotikaupunkipolut. Viitattu 19.05.2015.
<http://www.kotikaupunkipolut.fi/>
- Saloranta, Pauli 2014a. Keskustelu kotikaupunkipolkujen tuottamisesta ja laatukriteereistä. Helsinki: 25.08.2014.
- Saloranta, Pauli 2014b. Kaupunkipolut- Urbanin retkeilyn portaali. Viitattu 28.05.2015. <http://www.kaupunkipolut.fi/>
- Suomen museoliitto, 2006. Kulttuuriperintö ja museot. Viitattu 29.09.2015.
<http://www.museoliitto.fi/index.php?k=9189>
- Taipaleenmäki, Merja 2014. Citynomadin käyttöliittymän esittely ja toimintamuotoihin tutustuminen. Nokian Kerhola: 17.03.2014.
- Tampereen kaupungin kulttuuripalvelut, 2015. Kulttuuriraitit. Viitattu 10.04.2015.
<http://www.tampere.fi/kulttuuripalvelut/julkaisut/kulttuuriraitit.html>
- Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.
- Tonder, Mika 2013. Ideasta kaupalliseksi palveluksi. Matkailupalveluiden tuotteistaminen. Helsinki: Restamark Oy.
- Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura 2013. Teoksessa Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää & Aura Kivilaakso (toim.) Mitä on kulttuuriperintö. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Turun kaupunki, 2014. Koe kulttuurikuntoilureitistö. Viitattu 25.05.2015.
<http://www.turku.fi/public/default.aspx?nodeid=19134&culture=fi-FI&contentlan=1>
- Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Vähätalo, Lauri 2014. Palaverin muistiinpanot. Karttaohjelmien kartoitus ja yhteistyömuodon kartoitus. Nokian kaupungintalo: 17.03.2014.

LIITTEET

Liite 1. Ote Nokian kaupungin vapaa-aikakeskuksen kulttuuripalveluiden vuoden 2014 toimintakertomuksesta.

12.–14.9. Euroopan kulttuuriympäristöpäivät, 22 osallistujaa

Euroopan kulttuuriympäristöpäiviä vietettiin teemalla ”Näkymätön kulttuuriympäristö”. Kulttuuriympäristöpäivien yhteydessä julkaistiin Nokian ensimmäinen kulttuurin kuntoreitti. Kotiseutureitin tavoitteena on innostaa nokialaisia liikkumaan lähiympäristössä ja etsimään tietoa matkan varrella sijaitsevista kotiseutukohteista. Ensimmäisellä reitillä on nostettu esiin paikkakunnan historiaan liittyviä tarinoita sekä nykypäivän toiminnallisia kohteita. Reitin sisällön on tuottanut Nokia-seura ry yhteistyössä Nokian kaupungin kulttuuritoimen kanssa. Opastus reittikohteisiin löytyy Citynomadi-palvelusta www.citynomadi.com. Tietoa reittikohteista löytyy myös Nokian kaupungin kotisivuilta. Nokia ennen ja nyt -reitin kohteisiin saattoi tutustua myös perinteisesti oppaan johdolla sunnuntaina 14.9. järjestetyllä retkellä. Tammikuun 2015 loppuun mennessä reittisisältöä oli katsottu verkkopalvelussa runsaat 300 kertaa.

Liite 2. Kulttuurikuntoreitistä julkaistu flayer/ mainos.

Nokia ennen ja nyt

Kierrä koko reitti
tai lue lisää
mielenkiintoisista
kotiseutukohteista

Lataa
Nomadi-sovellus
älypuhelimeen tai
www.citydomadi.com

NOKIAN KAUPUNGIN KULTTUURIPALVELUT
www.nokiankaupunki.fi

NOKIANKAUPUNKI

KULTTUURIKUNTOREITTI